

אונן ומי שמתו מוטל לפניו

אונן בתורה

- ויקרא פרק י', טז-כ
- 5 (טז) וְאֵת שְׁעֵיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהָיָה שֶׁרָף וַיִּקְצָף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאמֹר: (יז) מִדּוּעַ לֹא אָכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֵת אֶת עֹון הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה': (יח) הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כְּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי: (יט) וַיִּדְבֹּר אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבֹו אֶת חַטָּאתֶם וְאֵת עֲלֹתֶם לִפְנֵי ה' וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי ה': (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו: פ
- רש"י ויקרא פרק י'
- 10 (טז) שְׁעֵיר הַחַטָּאת - שְׁעֵיר מוֹסַפִּי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּשְׁלֹשָׁה שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת קִרְבוּ בּו בַּיּוֹם שְׁעִיר עֲזִים, וּשְׁעִיר נַחֲשׁוֹן וּשְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמִכּוֹלֵן לֹא נִשְׂרַף אֲלֵא זֶה. וְנִחְלְקוּ בַּדְּבָר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֹמְרִים, מִפְּנֵי הַטּוֹמָאָה שֶׁנִּגְעָה בּו נִשְׂרַף. וַיֵּשׁ אֹמְרִים, מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת נִשְׂרַף, לִפְנֵי שֶׁהוּא קֹדֶשׁ דּוֹרוֹת, אֲבָל בַּקֹּדֶשׁ שֶׁעַל סִמְכוֹ עַל מֹשֶׁה שֶׁאָמַר לָהֶם בַּמִּנְחָה (פְּסוּק יב) וְאָכְלוּ מִצֹּת:
- ...
- 15 לִשְׂאֵת אֶת עֹון הָעֵדָה - מִכָּאֵן לִמְדֵנוּ שֶׁשְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיָּה, שֶׁהוּא מִכְפָּר עַל עֹון טוֹמָאָה מִקֹּדֶשׁ וּקֹדֶשִׁי, שֶׁחַטָּאת שְׁמִינִי וְחַטָּאת נַחֲשׁוֹן לֹא לִכְפֹּרָה בָּאוּ:
- ...
- הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי ה' - אִם שָׁמַעַת בַּקֹּדֶשׁ שֶׁעַל אֵין לָךְ לְהַקֵּל בַּקֹּדֶשׁ דּוֹרוֹת:
- (כ) וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו - הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ לֹמַר לֹא שָׁמַעַתִּי:
- בראשית פרק לה, יז-יח
- 20 (יז) וַיְהִי בְּהִקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָהּ וַתֵּאֱמָר לָהּ הַמִּינְלָדֹת אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֶּן: (יח) וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין:
- רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק יח
- (יח) בֶּן אוֹנִי - בֶּן צַעֲרִי:
- אבן עזרא בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק יח
- 25 (יח) בֶּן אוֹנִי בֶּן אֲבֵלִי, וְכֵן כֹּלְחָם אוֹנִים (הוֹשַׁע ט, ד), לֹא אֲכַלְתִּי בְּאוֹנִי (דְּבָרִי כו, יד):
- רמב"ן בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק יח
- (יח) בֶּן אוֹנִי - בֶּן צַעֲרִי. ...
- וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי כִּי אִמּוֹ קִרְאָתוֹ בֶּן אוֹנִי וְרִצְתָהּ לֹמַר בֶּן אֲבֵלִי, מִלְּחָם אוֹנִים (הוֹשַׁע ט ד), לֹא אֲכַלְתִּי בְּאוֹנִי (דְּבָרִים כו יד), וְאָבִיו עָשָׂה מִן אוֹנִי כַּחַי, מִלְּשׁוֹן רִאשִׁית אוֹנִי (לֶהֱלֹךְ מֵט ג), וְלֹאִין אוֹנִים (יִשְׁעִיָּה מ כט). וְלִכֵּן קָרָא אוֹתוֹ בְּנִימִין, בֶּן הַכַּח אוֹ בֶּן הַחוּזֶק, כִּי הֵימִין בּו הַגְּבוּרָה וְהַחֲלָחָה, כַּעֲנִין שִׁכְתּוֹב (קֶהֱלֹת י ב) לִב חֲכָם לִימִינוֹ, יִמִּינֶךָ תִּמְצָא לְכָל שׁוֹנָאִיד (תְּהִלִּים כֹּא ט), יִמִּין ה' רֹמֶמָה (שִׁם קִיח טז), רָצָה לִהְיוֹת קוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁם שִׁקְרָאָתוֹ אִמּוֹ, כִּי כֵן כָּל בְּנֵי בִשָּׁם שִׁקְרָאוּ אוֹתָם יִקְרָאוּ, וְהֵנָּה תִּרְגַּם אוֹתוֹ לְטוֹבָה וּלְגְבוּרָה:
- וראיתי בבראשית רבה (פב ט) בן אוני בן צערי, ואביו קרא לו בנימין בלשון הקדש. ולא ידעתי מהו, כי הכל לשון הקדש, וכן שם כל בניו לשון קדש הוא, אבל רמזו למה שאמרת, שתרגם הלשון לטובה:
- דברים פרק כו, יד
- (יד) לֹא אָכַלְתִּי בְּאוֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעִרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֹת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צֻוֵּיתִי:
- רשב"ם דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק יד
- 40 (יד) לֹא אֲכַלְתִּי בְּאוֹנִי - כִּמוּ יִדּוֹ תִּשְׁבְּנָה אוֹנוֹ, מִמּוֹן שְׁגוֹל, מִצֵּאתִי אוֹן לִי, לִפְנֵי פְשׁוּטוֹ:

אבן עזרא דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק יד
(יד) לא אכלתי באוני - כמו בן אוני (ברא' לה, יח). ולחם אוני (הושע ט, ד). והטעם רמזתי על לשון
הקודש. וטעם אוני - כמו אבל כי אם הייתי אבל, לא אכלתי (קודם) [ס"א: קודש] המעשר

45 ריקאנטי דברים פרק כו פסוק יד
וטעם לא אכלתי באוני ממנו וגוי [שם יד - טו]. ידוע כי המעשר צריך להאכל בשמחה כד"א [תהלים ק,
ב] עבדו את יי' בשמחה, וכתוב [דברים יב, יח] ושמחת לפני יי' אלהיך, כי הוא קרוב לשכינה ומתוודה
אליה כי לא אכלו באנינות כי המעשר אסור לאונן.

אונן

50 משנה דמאי א משנה ב
הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן

משנה ביכורים ב משנה ב
יש במעשר ובכורים מה שאין כן בתרומה שהמעשר והבכורים טעונים הבאת מקום וטעונים ודוי
ואסורין לאונן רבי שמעון מתיר

55 משנה מעשר שני ה משנה יב
לא אכלתי באוני ממנו הא אם אכלו באנינה אינו יכול להתודות ולא בערתי ממנו בטמא הא אם
הפרישו בטומאה אינו יכול להתודות ולא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת ולא
נתתי לאוננים אחרים שמעתי בקול ה' אלהי הבאתיו לבית הבחירה עשיתי ככל אשר צויתני שמחתי
ושמחתי בו :

60 משנה פסחים ח משנה ו
האונן והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים והחולה והזקן שהן יכולין לאכול
כזית שוחטין עליהן על כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יביאו את הפסח לידי פסול לפיכך אם
אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו :

65 משנה פסחים ח משנה ח
אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל
בקדשים

משנה חגיגה ג משנה ג
האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה :

70 משנה יבמות יא
משנה ו
מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה
לאחרון היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני חולצין ולא מייבמין וכן הוא להם חולץ ולא מיבם היו
לו אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם הוא חולץ ומיבם והם אחד חולץ ואחד מיבם :

75 משנה ז
היה אחד ישראל ואחד כהן נושא אשה ראויה לכהן ואינו מיטמא למתים ואם נטמא אינו סופג את
הארבעים ואינו אוכל בתרומה אם אכל אינו משלם קרן וחומש ואינו חולק על הגורן ומוכר התרומה
והדמים שלו ואינו חולק בקדשי המקדש ואין נותנין לו את הקדשים ואין מוציאין את שלו מידו ופטור
מן הזרוע והלחיים והקיבה ובכורו יהא רועה עד שישתאב ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים
היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם והם אוננים עליו הוא אינו מיטמא להם והם אינן מטמאין לו הוא
80 אינו יורש אותן אבל הם יורשין אותו ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה ועולה במשמרו של זה
ושל זה ואינו חולק אם היו שניהם במשמר אחד נוטל חלק אחד :

משנה סנהדרין ו משנה ו
נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן והקרובים באים ושואלין בשלום הדיינים
ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו עליכם כלום שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אבל אוננין שאין
אנינות אלא בלב : 85

משנה הוריות ג משנה ה
כהן גדול פורס מלמטה וההדיוט מלמעלה כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל וההדיוט לא מקריב ולא אוכל:

90 משנה זבחים ב משנה א
כל הזבחים שקבל דמן זר אונן טבול יום מחוסר בגדים מחוסר כפורים שלא רחץ ידיים ורגלים ערל טמא יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגלי חברו פסל

משנה זבחים יב משנה א
טבול יום ומחוסר כפורים אינן חולקים בקדשים לאכול לערב אונן נוגע ואינו מקריב ואינו חולק לאכול לערב

95 משנה מנחות א משנה ב
אחת מנחת חוטא ואחת כל המנחות שקמץ זר אונן טבול יום מחוסר בגדים מחוסר כפורים שלא רחץ ידיים ורגלים ערל טמא יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגלי חברו פסל

בבלי זבחים ק, ב
100 דתניא: עד מתי מתאונן עליו? כל היום, רבי אומר: כל זמן שלא נקבר; במאי עסקינן? אילימא ביום מיתה, מי איכא דלית ליה דיום מיתה דתפיס לילו מדרבנן? ותו, רבי אומר: כל זמן שלא נקבר, הא קברו אישתרי ליה, ומי איכא דלית ליה +עמוס ח+ ואחריתא כיום מר? אמר רב ששת: איום קבורה קאי.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ח הלכה ח
105 מתני' אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא בקדשים השומע על מתו ומי שנתלקטו לו עצמות טובל ואוכל בקדשים גר שנתגייר ערב פסחים בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: גמ' א"ר יוסי בי ר' בון מתניתא בשנעשה אונן משעה ראשונה בין שחיטה לזריקה אבל אם נעשה אונן לאחר כפרה כבר הורצה ותני כן אי זו היא אנינה משעת מיתה ועד שעת קבורה דברי רבי וחכמים אומרים כל היום כולו. אשכחתי חמר קלת וחמרת. על דר' קלת וחמרת. על דרבנן קלת על דר' מת ונקבר בשעתו על דעתיה דר' אינו אסור אלא אותה שעה בלבד על דעתיה דרבנן אסור כל היום כולו. קלת על דרבנן מת ונקבר לאחר שלשה ימים על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום על דעתיה דרבי אסור עד שלשה ימים. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב חונה תריהון אמרין מודה ר' לחכמים שאינו אסור אלא אותו היום בלבד ותני כן רבי אומר תדע לך שאין אנינות הלילה תורה שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב. והרי אנינות יום עשו אותה תורה. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא תיפתר בשנקבר עם דימדומי החמה ולית שמע מינה כלום.

115 **מי שמתו מוטל לפניו**
משנה ברכות ג, א בתוך בבלי ברכות יז, ב

/משנה/. מי שמתו מוטל לפניו - פטור מקריאת שמע, ומן התפלה ומן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה.

120 משנה כתב יד קריפמן ברכות ג, א

משנה אבות ד, יח
רבי שמעון בן אלעזר אומר אל תרצה את חבריך בשעת כעסו ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו ואל תשאל לו בשעת נדרו ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו:

125 מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יח הלכה ט
והקורא בתשעה באב אומר ברוך דיין האמת. ויש שמניחין את התורה על הקרקע באסכילות שחורה, ואומרין נפלה עטרת ראשינו, וקורעין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו

בבלי תענית ל, א
אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי: ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל, ושונה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

ראשונים

רמב"ם דעות א, ד
ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות

רמב"ם דעות ב, ז
לא יהא אדם בעל שחוק ומהתלות ולא עצב ואונן אלא שמח, כך אמרו חכמים שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה, וצו שלא יהא אדם פרוץ בצחוק ולא עצב ומתאבל אלא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות

רמב"ם תעניות א, יד
כל השרוי בתענית, בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם, הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר +איכה ג'+ מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו

רמב"ם מעשר שני ונטע רבעי ג הלכה ו
איזהו אונן זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, וביום המיתה הוא אונן מן התורה ולילה אונן מדבריהן שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי, היום אסור ולילה מותר, נשתהה המת ימים רבים ואח"כ נקבר, כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהן, ואין יום הקבורה תופש לילו.

רמב"ם ביאת המקדש ב
הלכה ט
אי זהו אונן זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה, ולילה הוא אונן מדברי סופרים.

הלכה י
ומת ששהה ימים ואח"כ נקבר כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם וכן יום הקבורה ואינו תופש לילו, לפיכך מי שמת לו מת (וקברו) לאחר יום המיתה כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב

רש"י מסכת זבחים דף טו עמוד ב
כל הזבחים, אונן - כל זמן שלא נקבר המת.

רש"י מסכת פסחים דף צ עמוד ב
האונן - שמתו מוטל לפניו, כדאמרין בשחיטת קדשים בפרק טבול יום (זבחים ק, ב) איזהו אונן - כל זמן שלא נקבר.

אבן האזל הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה ט
ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן, מדברי הרמב"ם מוכח דאין נ"מ בדין אכילת קדשים אם עוד לא נקבר המת או כבר נקבר, וכן מבואר להדיא מעיקר דין אונן דילפינן מקרא דהן היום הקריבו חטאתם ומשמע דהיה אחר הקבורה, וכן כתב הרמב"ן בתורת האדם בשער מי שמתו מוטל לפניו, (והוא בחידושי הרמב"ן בלקוטי תוה"א במס' ברכות דף י"ח) לענין דין מת שמוטל בתפיסה ואין נותנים רשות לקוברו דלא חל אנינות על הקרובים ליאסר בבשר ויין וכתב וז"ל ואפי' יחשבו אוננים ליאסר בקדשים ומעשר שני אפי' יהי' שם אונס כזה אעפ"כ אין לאסרם בבשר ויין שהרי ביום מיתה מותרין בבשר ויין לאחר הקבורה אף על פי שאסורין בקדשים ומע"ש כל היום לכו"ע מן התורה מטעם אנינות אפי' לא נטמאו בקבורתו עכ"ל,

אלא דצריך לבאר טעמא דהך חלוקא,
עוד יותר צריך לבאר מה דמצינו חילוק בדין אבלות דקודם שנקבר המת לא חל דין אבלות, ולהשיטות דכל דין אבלות דרבנן ולא גמרינן מקדשים לא קשה כלל, אבל לשיטת הרי"ף והרמב"ם דסוברים דאבלות מדאורייתא ולמדו זה מדין אנינות דקדשים, וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' אבל הל' א' מצות

- עשה להתאבל על הקרובים שנאמר ואכלתי חטאת היום וגו', וקשה דהא בקדשים ליכא חילוק בין קודם שנקבר לאחר כן, וכבר הקשה זה הלח"מ שם במה שכתב שם הרמב"ם דאין אבלות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה, וכן כתב להדיא בהל' ב' דמאימתי יתחייב אדם באבל משנסתם הגולל אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן ונשאר בצ"ע.
- ונראה דיש נ"מ בין מצות אבלות בעיקר האבלות היינו שיתעצב בשביל מיתת קרובו שהוא מצוה להתאבל עליו ובין לנהוג המצות והחייבים שבדיני אבלות, דמצות אבלות בעיקרה חלה תיכף משמת המת והוא גדר אחד עם אנינות, והמצוה בזה הוא עיקר האבלות, וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג הל' י"ב כל מי שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים ה"ז אכזרי, ואף דכונתו שם למי שאינו נוהג דיני אבלות כמו שצוו חכמים והיינו אפי' חיובים שהם מדרבנן, אבל עכ"פ מזה נוכל להבין דשייך מצוה על עיקר האבלות שלא יהי' אכזרי ויאמר שלא איכפת לו כלל במה שמת לו מתו בזה הוא מצווה על עיקר האבלות, וזה למדנו מקרא דואכלתי חטאת היום על עיקר דין האנינות שהוא אבלות, ולקדשים הכל אחד דכל יום המיתה בין לפני הקבורה בין לאחר כן הוא אונן שהוא אבל והוא שם אחד, ובשביל זה הוא אסור בקדשים שאסור לו להקריב וכן לאכול קדשים ביום זה, אבל לנהוג דיני אבלות אף דממילא הם איסורים כמו מלאכה ורחיצה ותספורת וכל הי"א דברים שמנה הרמב"ם בפ"ה, מ"מ האיסורים יוצאים מהחייבים שמחוייב האבל לנהוג דיני אבלות וזה לא חייבו חכמים להאבל עד שיקבר המת, דכ"ז שלא נקבר ומחוייב להתעסק בקבורתו ופטור מכל המצות אמרינן דלא חייבתו תורה לנהוג בדיני אבלות.
- ואף דלכאורה לא דמי דמה דאמרינן דפטור מכל המצות היינו במצות שהם בקום עשה ומגדר עוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל איסורים שהם בשב וועל תעשה הא אין מעכבין את חיובו להתעסק בקבורתו, מ"מ כיון שבארנו דכל איסורי האבלות יוצאים מחיוב מצות אבלות אמרו חכמים דכל מה דילפינן איסורים לאבל, זהו כשחל עליו החייבים לנהוג דיני אבלות, ויש לומר עוד דמה דאמרו חכמים דאינו חייב לנהוג דיני אבלות קודם קבורה אינו משום דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא דכיון שהוא טרוד בקבורת המת אין לבו פנוי כלל לנהוג דיני אבלות, וכמו דלא שייך להתחיל בתנחומי אבלים כמו שאמרו אל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו, ולכן אף דילפינן כולוהו מקראי אמרו חכמים דזה הכל אחר שיקבר המת שלבו פנוי לנהוג דיני אבלות, אבל כל זה הוא באיסורים הפרטים שהוא נוגע להאבל שיקיים על עצמו דיני אבלות, אבל מה דאבל אסור להקריב ולאכול קדשים אין זה מצד דיני אבלות שהוא מחוייב לנהוג, אלא דכיון דעכ"פ הוא במציאות אונן ואבל, אסרתו התורה בקדשים מצד קדושת הקדשים, וכמו דאסור במע"ש דכתיב לא אכלתי באוני ממנו, ולכן אף דמהך קרא דבני אהרן ילפינן דאבל אסור בתספורת מדכתיב ראשיכם אל תפרעו מכלל דכו"ע מחייבי, ומה דאונן אסור להקריב ילפינן מקרא דהן הקריבו, ולכאורה כמו דצווי ראשיכם אל תפרעו הי' אחר הקבורה כן הא דהן הקריבו הי' ג"כ אחר הקבורה, מ"מ בדין איסור הקרבה ואכילת קדשים לא מחלקינן דאיסור זה הוא מפני הקדשים ולא מפני מנהג דיני אבלות, ועוד דהאיסור דראשיכם אל תפרעו הא הוי ג"כ קודם הקבורה רק דאמרינן דנצטוו בשביל אחר הקבורה דאבל אחר חייב.
- ובזה שבארנו מה דליכא חיובי מנהג אבלות קודם הקבורה נוכל לבאר גם זה מה דאסור בבשר ויין דוקא קודם הקבורה, והוא דכיון שבארנו דמצות עיקר האבלות היינו שיתאבל ויתעצב על מתו חל תיכף משמת המת, לכן חייבו חכמים להאבל שעכ"פ יראה קצת אבלות בפועל בזה שלא ינהג עידונין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, ומשמע דזהו באמת מדבריהם דלא נמצא דרשא ע"ז מקראי לא בגמ' ולא ברמב"ם, ולאחר הקבורה כשהגיע זמן מנהג אבלות וגם זמן תנחומי אבלים א"א לאסור בבשר ויין דאדרבא היו משקין את האבל להפיג קצת אבלותו, וכמאה"כ תנו שכר לאובד ויין למרי נפש, וכיון שכבר נתחייב לנהוג כל דיני אבלות לכן לא אסרוהו אח"כ בבשר ויין, וקבעו בשבילו שני שמות שם אונן קודם הקבורה לאסור בבשר ויין וכן קבעו שם זה לפטור מן המצות דזהו מדינא בשביל שחייב לעסוק בקבורתו ושם אבל לאחר הקבורה אבל מעיקר דין תורה שם אונן ואבל חד הוא וכמבואר בדברי הרמב"ם פ"א מהל' אבל שלמד דיני אבלות מדין אונן דקדשים וכנ"ל.
- ומ"מ לא קשה על דברינו במה שכתב הרמב"ן בתוה"א שהבאנו למעלה דמת שמוטל בתפיסה ואין המושל נותן רשות לקבורו דאף שלא נתייאשו מלקבורו ולא חל על הקרובים אבלות מ"מ לא קרינן בהו מי שמתו מוטל לפניו לאסורם בבשר ויין, דאף דלפישמ"כ כיון דלא חל עליהם חיובי מנהג אבלות הי' מן הדין לאסורם בבשר ויין, מ"מ סובר הרמב"ן כיון דאיסור זה מדבריהם ולא מצינו זה אלא במי שמתו מוטל לפניו שעליו לקבורו, וכיון שעתה אין יכולים לקבורו לא קרינן בזה מתו מוטל לפניו, ולא אסרו חכמים בכח"ג בבשר ויין, ויש להוסיף דכיון שהוא דבר שאין לו גבול וקצבה לא מצינו שאסרו חכמים בכח"ג.

- 225 והנה לפי מה שנתבאר קשה טובא מה שכתב רש"י בריש פ"ב דזבחים בהא דתנן אונן ופירש"י אונן כל זמן שלא נקבר המת, וכבר עמד על זה בזבח תודה לבעל חפץ חיים זצ"ל בפ' טבול יום וכתב עוד דאם נאמר דרש"י כייל בזה מה דקיי"ל דאפי' שהה כמה ימים ולא נקבר הוא ג"כ אונן מדרבנן, מ"מ קשה דבודאי מדרבנן גם בזה אסור אפי' אחר הקבורה כל אותו היום ונשאר בצ"ע.
- 230 אמנם שראיתי להמאירי בפסחים דף צ' במשנת האונן והמפקח את הגל שפירש"י האונן כ"ז שלא נקבר המת, וכתב המאירי להדיא דאחר שנקבר המת ליכא דין אונן מדאורייתא, אבל דבריו תמוהים מפשטות דין אונן דאורייתא דנלמד מהן היום הקריבו את חטאתם, והזבח תודה הוסיף יותר להוכיח ממה שאמרו בגמ' הן היום אני אסור ולערב מותר, דמוכח דכל היום אסור אפי' אחר שנקברו איברא דמה שכתב עוד להוכיח וכתב שהיא ראי' מוכרחת ממה דמקשה הגמ' לרבי אמאי סבר דיום קבורה תופס לילו, מי חמיר מיום המיתה דמן התורה אינו תופס לילו, ומשמע דלרבנן ניחא, והלא גם עליהו יכול להקשות אמאי סברי דיום קבורה הוא אסור מדרבנן כל אותו היום אפי' לאחר קבורה מי חמור מיום מיתה דמן התורה מותר לאחר שנקבר, וגם לדידהו מוכרח לתרץ דחכמים עשו חיזוק יותר משל תורה, אלא ודאי דיום מיתה הוא אסור מן התורה אפי' אחר שנקבר, ולדעת ראי' זו אינה מוכרחת אלא אם נימא דאחר הקבורה הוא המשכה מזמן אנינות שלפני הקבורה, אבל לפי"מ שנבאר לפנינו בדעת רש"י דיום קבורה אחר הקבורה הוא דין מיוחד מגדרי אבלות דחל אחר הקבורה, א"כ לא קשה כלל, אכן הראי' מהן היום הקריבו את חטאתם הוא ראי' מוכרחת והוא תימה גדולה על המאירי שכתב להדיא דאינו אלא מדרבנן.
- 240 ונראה דאפשר ליישב דברי רש"י גם לשיטת הרמב"ן דהנה יש לעיין בדין אונן דרבנן באיסור קדשים דמדאורייתא אינו אסור אלא ביום הראשון מהמיתה בין שנקבר בין שלא נקבר, ומדרבנן מצינו שאסרו בו שני דברים חדא שכל זמן שלא נקבר המת הוא אסור בקדשים אפי' שהה כמה ימים, ועוד דיום קבורה אסור וגם תופס לילו, **ויש להסתפק אם גזרי שם אונן דרבנן הוא מגדר אונן דאורייתא לגבי קדשים ורק שהרחיבו הזמן ואסרו אפי' שהה כמה ימים וגם לאסרו ביום קבורה, ונמצא דהוא חד דינא עם אונן מדאורייתא דכמו דביום ראשון הוא בשם אונן ליאסר בקדשים בין קודם קבורה בין אח"כ מדין תורה, כן בשאר הימים עד שלא נקבר וגם אח"כ אסור מדבריהם משם אונן, או דמה שאסרו חכמים אונן בקדשים אחר יום ראשון קודם קבורה הוא מגדר אונן בדיני אבלות ליאסר בבשר ויין ולהפטר מן המצות, ומה דאסור ביום קבורה אחר קבורה הוא ענין אחר מגדרי אבלות, אף דלכאורה בפשוטו הי' צ"ל כאופן הראשון, אבל נראה דרש"י סובר כאופן הב' ויש לו הכרח לזה מהא דתנן בפסחים דף צ"א האונן והמפקח את הגל וכו' ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יביאו הפסח לידי פסול, ופירש"י האונן שמתו מוטל לפניו כדאמרינן בשחיטת קדשים בפ' טבול יום דף ק' איזהו אונן כל זמן שלא נקבר, והוא מוכרח לפרש כן לפי"מ שפירש בהא דתנן שמא יבואו הפסח לידי פסול גבי אונן שמא יטמא למתו, וא"כ הוא דוקא כ"ז שמתו מוטל לפניו ולא אחר שנקבר, וכיון דתנן במתני' סתמא האונן, מוכח דסתם אונן הכי הוא וכדתניא בזבחים בברייתא שהביא, ואף דהתם נמי תניא דאחר שנקבר ג"כ אסור בקדשים ותופס לילו, ע"כ צריך לומר דזהו דין מיוחד שאסרו חכמים יום קבורה, אבל אין לזה שם אונן ושם אונן הוא דוקא כמו לגבי פטור ממצות ואכילת בשר דהוא דוקא כ"ז שמתו מוטל לפניו.**
- 260 ולכן יש לומר דרש"י סובר דמהמשנה דפסחים מוכח דלשון אונן הוא כדן אונן דאבלות לגבי פטור ממצות ואכילת בשר ושתית יין דהוא כל זמן שמתו מוטל לפניו דכיון דמדרבנן הוי אונן אפי' נשתהא הרבה ימים עד שקברו המת גם לשון המשנה מתפרש כן דעיקר לשון אונן הוא כל זמן שלא נקבר המת, אלא שיש עוד דין אבלות לגבי קדשים והיינו יום קבורה אם נקבר אחר יום המיתה הוא מדרבנן אבל לא נקרא אז אונן, ואף דבלשון התורה נקרא אונן כדכתיב לא אכלתי באוני, ובארנו דלגבי קדשים אין נ"מ אבל בלשון המשנה יש חילוק ומש"ה תנן סתמא דמתני' האונן והמפקח את הגל והוא דוקא כל זמן שלא נקבר, ומבוארים בזה דברי רש"י בפסחים במשנת האונן והמפקח את הגל שכתב האונן שמתו מוטל לפניו כדאמרינן בפ' טבול יום איזהו אונן כ"ז שלא נקבר, והוא תימה גדולה דשם בסוגיא איתא להיפוך דהכי איתא התם עד מתי מתאוננים עליו כל אותו היום, רבי אומר כל זמן שלא נקבר במאי עסקינן אילימא ביום מיתה מי איכא דלית לי' דיום מיתה תפיס לילו מדרבנן, ותו רבי אומר כ"ז שלא נקבר הא קברו אישתרי לי' מי איכא דלית לי' ואחריתא כיום מר, ומסיק דפלגי ביום קבורה אם תופס לילו, אבל ביום מיתה ודאי לא פליג רבי וכמו שמבאר שם בסוגיא ובפירש"י שם, א"כ איך כתב רש"י משם להיפוך, וע"כ דכונת רש"י גם כאן הוא לומר דהאונן הוא כ"ז שלא נקבר המת אפי' שהה כמה ימים, ואף דביום המיתה הוי אונן אפי' אחר הקבורה מ"מ סובר רש"י דלא נקרא בלשון סתם אונן, אלא דהוא דין מיוחד דלאחר קבורה אסור ג"כ מדין אבל, כל היום מדאורייתא ובלילה מדרבנן,

275 ואף דמה"ת הכל נכלל בשם אונן אבל בלשון המשנה גם גבי קדשים לא נקרא אחר קבורה בשם אונן וכמו שבארנו.

ומה שהקשה שם הזבח תודה עוד על מה שכתב רש"י בדף צ"א ע"ב במתני' דאונן טובל ואוכל את פסחו לערב שכתב ואף על פי שעדיין לא נקבר, והקשה דהא אפי' נקבר אחר שקה"ח אסור לאכול הפסח בלילה וכ"ש שלא נקבר עדיין, זה ג"כ מיושב במה שכתבתי דאם הי' דין יום קבורה דאסור מדרבנן אחר יום מיתה חד דינא עם מה דאסור אחר יום המיתה כ"ז שלא נקבר עדיין, אז שפיר הוי קשה מטעם הק"ו שלו, דמה אם נקבר אחר שקה"ח אסור לאכול פסחו בלילה כ"ש שלא נקבר, אבל אם נימא דדין יום קבורה הוא דין מיוחד א"כ לא קשה כלל דאף דתרווייהו דרבנן מ"מ כבר כתב רש"י שם בד"ה אכילת פסחים דביום קבורה החמירו משום דרובא קברי ביום מיתה, ואתי למשרי יום מיתה עצמו ויש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת ע"ש, א"כ יש לומר דדוקא ביום קבורה החמירו במקום פסח אבל כ"ז שלא נקבר אינו אסור בערב כיון דאינו לא יום מיתה ולא יום קבורה, ושפיר מיושבים דברי רש"י וכמו שפי' במתני' דהאונן והמפקח את הגל דאונן הוא כ"ז שלא נקבר וכמו שכתבנו.

איברא דבמה שכתבתי דלשיטת רש"י מה דיום קבורה אסור בקדשים מדרבנן אינו אלא משום גדר אבלות יום ראשון יש לדון דאיכא נ"מ דלפי"ז אם נתיאשו קודם מלקוברו דכבר חל על הקרובים אבלות ונהגו אבלות ואח"כ קברוהו, דמבואר ביו"ד סי' שע"ה דא"צ לנהוג אבלות מחדש, ואף דהש"ך חולק שם אבל בבאור הגר"א מביא שם מקור לזה מהירושלמי, וגבי קדשים משמע דאין חלוק ובכל גווני יום קבורה אסור בקדשים, ועוד יותר יקשה לפי"ז דא"כ אם נתיאשו מלקוברו אחר יום המיתה דחל עליו אבלות ומ"מ לא מצינו דאסור בקדשים, אלא דבאמת לא קשה דאין אנו אומרים דגדר איסור קדשים תלוי בחלות דיני אבלות דהא כתבנו למעלה בדעת הרמב"ם שהם שני גדרים דדיני אבלות הוא בחיובי האבל לנהוג מנהגי אבלות, ואיסור בקדשים הוא מצד הקדשים דאסור לאונן מצד היותו אונן ואבל, וגם רש"י בודאי יסבור כן אלא דרש"י סובר דמ"מ הם שני שמות דאף דביום המיתה שהוא מדאורייתא ובלשון תורה אין חילוק בין אונן לאבל מ"מ בלשון המשנה יש חילוק דלשון אונן הוא קודם קבורה ולשון אבל הוא אחר קבורה ומדאורייתא גם אחר קבורה אינו אלא ביום המיתה ומדרבנן ביום קבורה אחר הקבורה אסרו חכמים אפי' אחר כמה ימים, אבל אין לזה שם אונן במשנה שאינו אלא קודם קבורה אלא דהוא מגדר אבלות במשנה, ונקרא אונן לפני הקבורה ואחר הקבורה אסור משום יום קבורה, וכבר הבאתי למעלה מדברי רש"י דיום קבורה אף שהוא מדרבנן חמיר לגבי פסח מדין אונן שלאחר יום המיתה כיון דרובא קברי ביום מיתה.

רמב"ם קריאת שמע ד
הלכה א

נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע, ומלמדין את הקטנים לקרותה בעונתה ומברכין לפנייה ולאחריה כדי לחנכן במצות, מי שהיה לבו טרוד ונחפז לדבר מצוה פטור מכל המצות¹ ומקריאת שמע, לפיכך חתן שנשא בתולה פטור מקריאת שמע עד שיבא עליה, לפי שאין דעתו פנויה שמא לא ימצא לה בתולים, ואם שהה עד מוצאי שבת ולא בעל חייב לקרות ממוצאי שבת ואילך שהרי נתקרה דעתו ולבו גס בה אף על פי שלא בעל.

הלכה ב
אבל הנושא את הבעולה אף על פי שעוסק במצוה חייב לקרות הואיל ואין לו דבר שמבלבל דעתו וכן כל כיוצא בזה.

הלכה ג

מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו פטור מקריאת שמע עד שיקברנו מפני שאין דעתו פנויה לקרות, ואם היה משמר את המת אף על פי שאינו מתו פטור מקריאת שמע, ואם היו השומרים שנים האחד משמר והשני נשמט למקום אחר וקורא וחוזר ומשמר ונשמט האחר וקורא, וכן החופר קבר למת פטור מקריאת שמע.

¹ חסר בכ"י הונטינגטון